

Mimarlar Odası 70. Yılına Kutluyor 70 Yıllık Birikimle Gençleşebilmek...

Deniz İncedayı

Prof. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Bölümü

1954 yılında özel bir kanunla kurulmuş olan TMMOB Mimarlar Odası, 2024 yılı Aralık ayında 70. yılını çeşitli etkinliklerle, buluşmalarla kutladı. Kulağa uzun gibi gelse de, kurumlar tarihi açısından bakıldığında 70 yılın kısa bir süre olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu sembolik yıldönümünde Mimarlar Odası Genel Merkezi ve İstanbul Büyükkent Şubesi, (birçok farklı şubeyle birlikte) hazırlanan özel programları, oturumları meslektaşlarla paylaştı.

Mimarlar Odası kurulduğu günden bugüne mesleğin uygulanması ile ilgili kuralların ve işleyişin düzenlenmesi, düşüncede ve pratikte toplum yararı anlayışının vurgulanması ve hem ulusal hem de uluslararası düzeyde meslektaşlar ve kurumlar arası iletişimin güçlendirilmesi gibi sorumlulukları benimseyen bir anlayışla yol aldı ve almaya devam ediyor. Gerek Anayasal bir kurum olarak ve gerekse sivil toplum örgütü kimliğiyle kişilerden bağımsız bir sistemi geliştirmeyi, kurumsallaşmayı, sürekliliği, mesleki alandaki dayanışmayı ve belki hepsinin üzerinde bir çatı olarak mesleğin saygınlığını, çağdaş bakışını, kalitelerini, meslek içi sürekli eğitimi ve dünyayı izlemeyi öncelikli hedefleri olarak gördü. 70 yıllık tarihi incelendiğinde kurumun izlediği politikalarında, mücadele başlıklarında bu anlayışı belgelemek mümkün. Farklı yorumlarda ve eleştirilerde dile getirildiği gibi, kurum olarak 'politika' yapmayı değil; her zaman bilimselliğin, etiğin, çağdaşlığın, kamu yararının politikasını savunmayı ve desteklemeyi seçti. Benimsediği politikaların yılmaz savunucusu oldu.

Olanaklarını olabildiğince verimli kullanarak ve ülkenin her türlü dinamiklerinden bağımlı olarak çalışmalarını farklı mekanlarda ve ortamlarda sürdürdü. Meslektaşlar için bir buluşma sahası, bir ortak platform olabileceğini zaman zaman yaşanan sorunlara karşın- eksikliklerini tamamlayarak, destek alarak, paylaşarak ve yapıcı eleştirilerden öğrenerek sürdürdü. Mesleğin farklı alan-

larından (akademisyen, araştırmacı, serbest çalışan, sivil toplum çalışanı, kamu görevlisi vb. gibi) sayıları çığ gibi çoğalan meslektaşlar için mimarlığın pratikle ve yaşamla ilişkisini deneyimleme, öğrenme ve paylaşma ortamı veya Yavuz Önen Başkan'ın deyişiyle bir tür okul oldu.¹

Meslek odasının çalışmaları kuşkusuz ülke konjonktürüne bağlı olarak ve toplumsal dinamiklerle değişen, gelişen süreçler sergiledi. 1960-70'li yıllarda toplumcu görme biçimlerinin savunuculuğu, mesleğin toplumsal çıkarlara uygun olarak gelişmesini sağlama misyonu, 1980'li yıllar ve sonrasında küresel pazarlama politikalarıyla kentsel mekanda oluşan tehditlerin yoğunlaşması karşısındaki mücadele süreçleri ağırlık kazandı. 1990 ve 2000'li yıllarla ise yaşanan çevre, iklim, korumaya, kuraklık ve kıtlık sorunları ile afetler, sadece insan ve sermaye merkezli yaklaşımın ötesinde çevre odaklı yeni kavrayışları, farklı görme biçimlerini meslek odasının da gündemine taşıdı.

Diğer bir deyişle, meslek odasının 70 yıllık yolculuğu, önce ülkenin ve genel çerçevede dünyanın siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel tarihinden de bir kesit çiziyor. Mimarlık eğitimi ve ortamı, en başta yöneticilerin politikalarına, siyasi tercihlerine, toplumsal gelişmelere, sosyal, kültürel ve demografik dönüşümlere, teknolojik, bilimsel yeniliklere, krizlere, değişen doğaya ve 'değişmeyen tek şey değişimin kendisidir' ilkesine bağlı olarak sürekli bir değişimle karşı karşıya. Bir kültür süreci olarak mimarlık, toplumsal, siyasal, düşünsel her dönüşümü ve değişimi mekana, zamana, yaşama taşıyor. Yakın geçmişimizin ve günümüzün neo-liberal, sermayeci baskılarıyla şekillenen mekanlarında ve kentlerinde gezinirken, kamu, çevre ve insan hakları sorunlarını, yitirilen özgün kimlikleri, bellek değerlerini, giderek de kültürel erozyonun mekânsal izdüşümlerini örnekler üzerinden izlemek hiç zor değil. Boğaziçi köprüleri, Tarlabası Bulvarı, Gökkafe, Haliç Metro Köprüsü, Kanal İstan-

bul projesi, Gezi Parkı süreci, ihya projeleri ve kentnin daha nice hakkı, bilimsel ve yasal mücadele konuları Mimarlar Odası arşivlerinde İstanbul kenti tarihine dair önemli dosyalar olarak yerlerini alıyor.

Şüphesiz sadece ülkede değil uluslararası alanda da küresel neo-liberal politikaların baskın yönelimleriyle şekillenen mekânsal gelişmeler ve krizler birçok mesleki örgütlenmelerin gündemlerine yansımakta. Yeni dünya düzeni, aşırı sermayeci politikalar karşısında ülkelerin meslek örgütlenmeleri ve uluslararası meslek birlikleri de (Uluslararası Mimarlar Birliği (UIA), Avrupa Mimarlar Konseyi (ACE), Akdeniz Mimarlar Birliği (UMAR) vb. gibi) acil eylem planlarını açıklıyor, küresel anlaşmalar, mutabakatlar, özel protokoller imzalanıyor. İsviçre'nin Davos kentinde 2018'de imzalanan ve Avrupa ülkeleri kültür bakanları tarafından yüksek kaliteli bir yapı kültürüne çağrı yapan Davos Deklarasyonu, Avrupa hükümetlerinin, sivil toplum ve iş sektörü temsilciyle imzaladığı ve Avrupa Mimarlar Konseyi'nin de imzacısı olduğu "Davos İttifakı Kuruluş Yasası" (2023), kaliteli yapı üretim süreçlerinin sürdürülebilir yönetimini hedefleyen "Davos Yapı Kültürü Sistemi" (2021), ACE, Europa Nostra, ICO-MOS ve European Heritage Hub tarafından yayımlanan (2024) Krakow Deklarasyonu veya 2017 Montreal Tasarım Deklarasyonu vb. gibi örnekler ortak belgeler olarak anımsanabilirler. 2024'te Avrupa Mimarlar Konseyi (ACE) tarafından yayımlanan (International Business Model IBM) çalışma grubu raporunda mimarların nasıl daha kapsayıcı bir rol üstlenebilecekleri araştırması yapıyor. Uluslararası Mimarlar Birliği (UIA) 2024 Dünya Mimarlık Günü etkinliklerinde "Katılımcı kentsel tasarım için gelecek kuşakları hazırlamak" temasıyla kentsel planlama ve mimari tasarımda genç kuşakların belirleyici rolünün önemini vurguluyor.

Geldiğimiz noktada mesleğin toplumsal hizmet sorumluluğuna farklı açılardan bakma, sadece insan merkezli değil, gezegenin geleceğine karşı sorumluluk duyan kapsayıcı bir anlayışı uygulayabilme fikri ağırlık kazanıyor. Mesleğe sahip çıkmak, gezegene, toplumla-

ra sahip çıkmakla giderek daha fazla örtüşme alanları üretiyor. Kurumların gerekçe ve referans metinlerinde, anlaşma içeriklerinde yer alan ortak ifadelerde, ortak paydada, gelecek ve çevre endişesi, toplumsal hizmetin boyutları, katılım, yönetimlerle ve kurumlarla işbirliği modelleri, eşitlikçi rekabet, etik kodlar, yaşam kalitesi kavramları giderek öne çıkıyor.

Uluslararası uzlaşma arayışı yıllardır tartışıldığı kavramlara yeni görme biçimleri sunabilir mi? Disiplinlerarası çalışmalarda; edebiyatta, sanatta, sosyal bilimlerde temel bir tartışma başlığı olan "yaşamaya değer bir dünya inşa etmek" sorgulaması mimarlıkta, planlamada ve mesleki örgütlenmede yeni bir perspektif sunabilir mi?

Bu arayışta Mimarlar Odası özverili yolculuğuna, haklı mücadelesine başta meslektaşlarını, duyarlı toplum kesimlerini, sayıları hızla artan genç meslektaşları ve meslek adaylarını katabilmek için yeni iletişim kanallarını yaratabilir ve aktive edebilir mi?

Bu soruların yanıtlarını aramada 70 yıllık birikim değerli bir kaynak olacaktır. Meslek odasının kuruluşundan bu yana varolan topluma adanmışlığını, özverili birikimini yarınlara rehber kılabilmek daha etkin paylaşmakla, güçlü iletişimle ve yeni kuşakların yaratıcı desteğiyle mümkün olacaktır. Gücünü bilime dayalı politikliğinden alan, adaletli, eşitlikçi, toplumcu ve kapsayıcı bir dünya inşa etme şiarıyla ve herhangi bir çıkar, ödül beklemeden, hatta bedeller ödeyerek var ettiği felsefesini gençlere, gelecek kuşaklara aktarabilmek için 70 yıllık birikim verimli biçimde değerlendirilebilir.

Cumhuriyetin ikinci yüzyılında yol alırken, onun devrimlerine, uygarlık sevdasına, toplumcu, katılımcı kavrayışına uygun olarak Mimarlar Odası her yaşta gençlere, gelecek kuşaklara daha çok sorumluluk, daha çok umut verebilir. Geleceğin yol haritasını gençlerle yeniden çizmeyi deneyebilir...70 yıllık birikimiyle gençleşebilir...

¹Ankara'da Doğan Taşdelen Çağdaş Sanatlar Merkezi'nde düzenlenen "1954-2024, 70. Yılında Mimarlar Odası, Mimarlık ve Gelecek" başlıklı sempozyumda, 'Kuruluşundan Bugüne Mimarlar Odası' başlıklı oturum konuşmasından, 19 Aralık 2024.